

DE PHOENIX

POTLOODFIRMA

ALLISON KING

DE
PHOENIX
POTLOOD
FIRMA

MONICA ONTDEKT EEN BETOVEREND EN EEUWENOUDE FAMILIE-
GEHEIM OVER HAAR OMA'S POTLOODBEDRIJF IN SHANGHAI,
TEN TIJDE VAN DE JAPANESE BEZETTING

VERTAALD DOOR

IRENE PARIDAANS

ISBN 978-90-492-0654-3

ISBN 978-94-023-2676-5 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *The Phoenix Pencil Company*

Vertaling: Irene Paridaans

Omslagontwerp: Will Staehle, bewerkt door DPS Design & Prepress Studio

Omslagbeeld: © Maria_Usp/Shutterstock

Ontwerp binnenwerk: Nancy Singer

Zetwerk: Elgraphic

© 2025 Allison King

© 2025 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Voor 外公 en 外婆, mijn uitzonderlijke grootouders

HOOFDSTUK I

Uit het dagboek van Monica Tsai,
opgeslagen op vijf servers,
verdeeld over drie continenten

---

11 augustus 2018 (2028-08-11T22:54:30.218542)
Swarthmore, Pennsylvania. United States of America
(39.9058546,75.3562615)

Vandaag ontmoette ik een meisje dat me een potlood gaf.

Het was nog een hele onderneming om bij haar te komen. Niet alleen omdat ze aan de overkant van de rivier, in New Jersey, woonde en ik professor Logans krankzinnig luxe auto moest lenen, of omdat ze me zó zenuwachtig maakte dat ik mijn hart in mijn keel voelde kloppen, maar vooral omdat ik een jaar naar haar op zoek was geweest. Eigenlijk was noch zij, noch het potlood mijn eigenlijke doel. Het doel was mijn grootmoeder weer in contact te brengen met haar nicht, de nicht over wie ze zelden praat maar met wie ze in Shanghai, op het familiebedrijf waar potloden werden gemaakt, was opgegroeid.

Een jaar geleden was het allemaal begonnen toen mijn grootouders en ik grootmoeders negentigste verjaardag vierden in Arby's, haar favoriete restaurant. Om meerdere redenen zat ik niet zo lekker in mijn vel – om te beginnen zou ik een paar dagen daarna gaan studeren en daar raakte ik behoorlijk van in paniek: zou het wel lukken om nieuwe vrienden te maken, zouden mijn grootouders het thuis wel redden zonder mij, en waarom had ik nou nog steeds geen verjaardagscadeautje voor mijn grootmoeder kun-

nen bedenken? We gaan elk jaar naar Arby's. Vaak geef ik haar haar favoriete kortingsbon: vijf broodjes rosbief voor de prijs van twee, en die bon kun je ook nog eens twee keer gebruiken. Maar dit jaar wilde ik iets anders geven, iets speciaals.

Grootmoeder kan de gedachte niet verdragen dat ik vrijwillig geld zou uitgeven omwille van haar, dus een cadeau kopen was uitgesloten, en thuis hingen de muren al vol met tekeningen die ik haar in het verleden had gegeven. Mijn couponboekje met klusjes was ook onaangeroerd gebleven. Ik heb ook weleens geprobeerd voor haar te koken, maar dan werd ze zo nerveus van mijn gezwaai met messen dat ik haar een groter plezier deed door ermee te stoppen zodat ze eindelijk kon ontspannen.

Ik wist dat ze voelde dat ik die dag nogal somber was. Ze heeft altijd al dwars door me heen kunnen kijken. Misschien was dat wel de reden dat ze, terwijl ze de sesamzaadjes die van haar broodje waren gevallen op haar servetje veegde, over Meng begon.

'In de fabriek gooide Meng altijd sesamzaadjes naar mij.' Tot dat moment was dit het meest specifieke detail dat ik ooit had gehoord over haar nicht en het oude familiebedrijf.

Ik had een soort spookbeeld van Meng, een vrouw die ooit een soort zus voor grootmoeder was geweest, die ook in de potloodfabriek was opgegroeid en in Shanghai twee oorlogen had overleefd. En daar was ze opeens, de oplossing van mijn probleem. Ik vraag meestal niet door als grootmoeder over haar verleden praat. Dan wrijft ze over de littekens op haar arm en begint ze over iets anders, alles mag, behalve haar nicht en de potloodfabriek. Grootvader schudt dan heel zachtjes zijn hoofd. Toch voel ik dat er een diepe liefde voor Meng in haar schuilgaat, een tedere pijn. Ik dacht dat ik misschien kon helpen bij de oplossing van dit raadsel, dus dit keer drong ik wel een beetje aan. Stel dat ik Meng zou kunnen vinden? Stel dat ze nog leeft, dat ze nog in Shanghai woont en dat het contact weer hersteld zou kunnen worden?

Normaal gesproken zou grootmoeder daar niet mee akkoord zijn gegaan, maar grootvader keek indringend haar kant op. Misschien realiseerde ze zich dat ze iets moest doen omdat ze jarig was, of misschien werd ze

wat weemoedig omdat ik naar de universiteit zou gaan. Hoe dan ook, ze schreef Mengs naam in Chinese karakters op een stukje papier. Diezelfde avond nog begon ik aan mijn zoektocht zonder te vermoeden dat het me een jaar zou kosten voordat ik het eerste aanknopingspunt zou vinden.

Ze heette Louise Sun, zo liet EMBRS me een week geleden weten. Om precies te zijn stond er:

Hoera, we hebben een match voor je! Je zoektocht naar "Meng Chen", "陳夢", "Shanghai Potloodfirma", "上海鉛筆廠", "Phoenix potloodfirma", "鳳凰鉛筆廠", heeft geleid naar Louise Sun, klik hier voor meer informatie.

Ik vind dat we EMBRS te alledaags hebben gemaakt, maar dat is een beetje de nederige stijl van professor Logan, en omdat ik een nederige bachelor-studente ben en hij een *bigshot* kan ik daar natuurlijk niet veel van zeggen.

De 'match' bestond uit een foto van twee vrouwen, een oude en een jonge. Ik zoomde eerst in op de oudere vrouw, speurend naar sporen van mijn grootmoeder. Ik herkende de trekken rond haar mond en de manier waarop haar haar grijs was geworden: niet egaal wit maar meer peper-en-zout. Achter de vrouwen was water zichtbaar en de glinsterende skyline van Shanghai. Onder de foto een bericht van Louise:

Gegroet van achter de Chinese Great Firewall! Ik kreeg eerst mijn VPN niet aan de praat, maar deze zomer beleef ik hier in Shanghai de tijd van mijn leven met die KANJER die hier naast me zit. Ze heeft de Japanse bezetting overleefd en leidde de Phoenix potloodfirma, een van de weinige bedrijven in die tijd die alleen door een vrouw werden geleid! Ze maakten voor de hele wereld potloden op maat. Mijn hoge eisen aan schrijfgerei voelen opeens volkomen gerechtvaardigd! #uniball4eva, nog twee weken hier, dan terug naar The Hill. DM als je even wilt bijkletsen!

Ik moest mezelf beheersen om de foto niet meteen door te sturen naar grootmoeder, als verlaat cadeautje voor haar negentigste verjaardag, eigenlijk meer alvast voor haar eenennegentigste. Die andere vrouw moest Meng zijn. Hoeveel vrouwen konden tenslotte die potloodfabriek hebben geleid? Alleen mijn grootmoeder en haar nicht. Maar eerst moest ik die Louise eens goed natrekken. Je weet wel, *deepfake* en zo. En het was ook best vreemd dat EMBRS, die nieuwe app die mijn zoekinstructie had verwerkt, erin was geslaagd te doen wat andere zoekmachines niet konden.

Ik weet vrij goed welke sites en trefwoorden ik moet gebruiken om informatie te checken, maar bij Louise was dat allemaal niet nodig. Allerlei informatie over haar was direct beschikbaar, het leek wel alsof ze nog nooit van dataprivacy had gehoord. Ze had haar bachelor gehaald aan Princeton en woonde in Cherry Hill, New Jersey. In haar eerste jaar had ze aan de economiefaculteit een of andere prijs gewonnen en ze maakte sinds kort deel uit van het volleybalteam. Er zaten een paar foto's bij het artikel – ik zweer dat ik er niet zelf naar heb gezocht. Ik was gefascineerd door haar geconcentreerde houding, knieën een beetje gebogen, onderarmen tegen elkaar, blik naar boven. Ze had een intrigerende kaaklijn.

Tevreden dat ze echt bleek te bestaan en opgetogen dat EMBRS bleek te werken stuurde ik grootmoeder een e-mail met de foto erbij.

Wo gen Louise Sun you 3 mutual friends.

Yao bu yao connect 🤖 → ← 🤖 ?

Sinds grootmoeder een smartphone heeft is dit onze manier van communiceren. Een derde in een duizend jaar oude taal, getranscribeerd naar het Romaanse alfabet van de taal van het land waarin we wonen, een derde in het Engels als ik het Chinese woord niet ken, en een derde in de taal van de toekomst – emoji's – voor als ik bang ben dat ze het Engels niet begrijpt. Grootvader noemt het onze persoonlijke cryptografie. Dat was zijn terrein, de cryptografie, maar zelfs hij vindt het te vermoeiend om onze berichten te lezen, en dus is het het taaltje van grootmoeder en mij geworden.

Ik verwachtte snel een reactie te krijgen. Mijn grootouders zijn tech-

nisch een stuk snuggerder dan veel van mijn klasgenoten. Ze hebben het volume van hun telefoon maximaal gezet zodat ze alle meldingen horen. Een paar keer ben ik er zelfs wakker van geworden – als familieleden uit Taiwan midden in de nacht berichtjes sturen – maar zij slapen er dwars doorheen.

Toen ze na tien minuten nog niet had gereageerd begon ik me allerlei scenario's voor de geest te halen: dat ze op die gevaarlijke kruising waren geschept door een auto, dat een van beiden met longontsteking in het ziekenhuis lag, of dat ze gewoon uitsliepen na een opwindend avondje mahjong spelen met nieuwe vrienden.

Ik vond het vreselijk dat het zo lang had geduurd voordat ik Meng had gevonden. Geen spoor van haar op internet, althans niet via de zoekmachines die ik gebruikte. Dat was ook niet zo vreemd: ze moest ook al in de negentig zijn en had het internet waarschijnlijk niet vaak gebruikt, en dan was er ook nog die Chinese *firewall*. Maar dankzij grootvader heb ik enig talent voor computers en halverwege mijn eerste semester riep ik de hulp in van de servers van de informaticafaculteit. Ik configureerde *scrapers* die het internet elke paar minuten afzochten naar vermeldingen over Meng en de Phoenix potloodfirma. Ik meldde mijn bots aan op Chinese socialmedia-sites. Ik onderzocht meerdere zoekalgoritmes, en kamde urenlang valse positieven uit. Deze servers waren natuurlijk niet bedoeld voor privédoel-einden. Niemand had het me echt verboden, maar ik neem aan dat die scrapers voldoende verdachte informatie combineerden met mijn gebruikersnaam om professor Logan te alarmeren.

Om eerlijk te zijn was ik aanvankelijk nogal sceptisch over professor Logan. Hij is superjong voor zijn hoge positie binnen de faculteit en hij wordt de hele dag belaagd door nerds. En informaticanerds zijn de ergste soort. Maar ik moet zeggen dat hij altijd aardig voor me is geweest, en in plaats van me een standje te geven bekeek hij mijn zoekopdracht en bood me de gelegenheid tijdens de zomer mee te werken aan zijn EMBRS-project.

EMBRS, spreek uit *embers*, dat gloeiende sintels betekent, staat voor iets idioots wat ik niet eens kan onthouden – oké, ik heb het even opgezocht: Electronic Memory Bank Enabling Radical Sharing. Dat is echt zijn ding:

radical sharing. Hij slaagde erin er een acroniem van te maken maar schrapte de tweede E, dat doen tenslotte alle coole bedrijven, en hij ging meteen helemaal los op het thema ‘vuur’. In feite is EMBRS een opgevoerde zoekmachine die zich niet richt op het vinden van informatie maar op ‘vonkjes die mensen met elkaar verbinden’. Het houdt zich niet bezig met het in kaart brengen van bedrijven, medische terminologie of zelfs nieuws, maar richt zich volledig op data die door mensen persoonlijk over hun eigen leven zijn ingevoerd. Denk aan socialmediaposts, nieuwbrieven, blogs, dat soort dingen. De status van academisch onderzoeksproject gecombineerd met professor Logans griezelige aantallen connecties had tot gevolg dat EMBRS toegang kreeg tot meer socialmediaposts dan welke andere zoekmachine dan ook. Tegen die tijd was ik wanhopig op zoek naar hulp bij mijn zoektocht naar Meng, en dus besloot ik mee te doen.

Professor Logan had een droom, en ik moet zeggen dat die droom een kluzenaar als ik best blij maakt. Op dit moment maakt EMBRS gebruik van bestaande informatie die mensen op social media zetten, maar het doel is er een alomvattende dagboekapp van te maken waarin mensen vrijelijk over hun leven schrijven. De dagboeken blijven privé, alles blijft tussen jou en EMBRS. Logan gaat heel zacht praten als hij het hierover heeft: hij zegt dat je je moet voorstellen dat je op een feestje bent waar je niemand kent, maar EMBRS heeft inmiddels jouw dagboek vergeleken met de dagboeken van de andere feestgangers en heeft ontdekt dat die vent met die zonnebril, die je nogal lomp en arrogant vond overkomen, net als jij een groot fan is van een bepaalde anime, dat jullie allebei volwassen fanfictie hebben geschreven over hetzelfde koppel, iets wat je normaal gesproken niet zomaar zou toegeven tegenover een vreemde op een feestje. Opeens blijkt je een gedeelde interesse te hebben en springt er zomaar een vonkje over. En dat is ongeveer het moment waarop professor Logan op zijn zeepkist gaat staan en zegt dat socialmediaposts op dit moment nog voldoende zijn voor EMBRS, maar dat ze te kort en te performatief zijn en bijdragen aan het isolement dat we ervaren, en aan onze gefragmenteerde democratie, terwijl een dagboek dat alleen door EMBRS wordt gelezen echt en waarachtig is, en dan beginnen alle nerds hem op Reddit te loven en te prijzen.

Ik denk dat dat ook de reden is geweest dat ik dit dagboek ben gaan bijhouden, ook al is EMBRS nog niet echt een dagboekapp. Dat komt doordat professor Logan misschien wel de enige is die nadenkt over *content moderation* voordat hij een product bouwt; we willen tenslotte geen vonkjes laten overslaan tussen de ene nazi en de andere, of wel dan? Ik heb respect voor zijn aanpak, al ben ik nog niet zo voor zijn radical sharing. Maar ik ga ervan uit dat dat ooit wel zo zal zijn en dan zal ik dit allemaal in EMBRS invoeren, zodat EMBRS dingen over mij weet en me helpt bij het leggen van contacten die ik op eigen kracht niet kan leggen vanwege die kluisenaar in mij.

Elke minuut die voorbijging zonder dat er een reactie van mijn grootmoeder kwam, was een kwelling. Ik zal mijn grootouders nooit kunnen teruggeven wat ze allemaal voor mij hebben gedaan. Ze hebben mij opgevoed toen mijn ouders het lieten afweten, ze hebben me altijd gesteund en wezen al mijn dankbetuigingen af. Dankzij mijn computervaardigheden was dit wat ik voor hen kon doen.

Ik stond op het punt om het nummer van de vaste lijn te bellen toen ze eindelijk reageerde.

👤 → ← 👤 ✓ 🙏 xiexie

Opgelucht stelde ik een zorgvuldig bericht op voor Louise Sun. Ik vroeg haar of de vrouw op de foto misschien Chen Meng 陳夢 was, en als dat zo was, of zij een nicht van mijn grootmoeder (Wong Yun 王筠) kon zijn. Of ze zo vriendelijk zou willen zijn mij duidelijkheid te verschaffen.

Gezien het tijdsverschil ging ik ervan uit dat Louise pas veel later die dag zou antwoorden, maar tot mijn vreugde kreeg ik bijna meteen een reactie.

omg! ja, zo heet ze! ik zal vandaag nog naar je grootmoeder informeren. heb je misschien een foto die ik haar kan laten zien?

De ongedwongenheid van haar bericht en haar openheid spraken me met een aan. Of was het haar gezicht op de foto's, haar ontspannen lach, haar

zelfverzekerde ogen? Oké, misschien dat ook. Er waren zo veel vragen die ik haar wilde stellen. Hoe had zij Meng leren kennen? Woonde Meng congressen over economie bij? Of hield ze misschien van volleybal? Was ze een mahjongfanaat? Speelden ze samen?

Ik stuurde haar twee foto's. Een van mij en mijn grootouders bij het klaslokaal waar mijn grootvader les gaf. De andere was genomen in de zomer voordat ik ging studeren, toen ik de zolder had doorzocht en een zak gebruikte potloden had gevonden. Ik had ze mee naar beneden genomen, gefotografeerd en zelfs een close-up gemaakt van de potloden die nog een merkteken hadden. Prachtige etsjes die de omtrek vormden van een feniks. Toen ik grootmoeder ernaar vroeg zei ze dat die uit het familiebedrijf kwamen en vroeg ze de potloden terug te leggen waar ik ze had gevonden. Het viel me op dat sommige – lastig te verklaren – hol waren, alsof de grafieten stift eruit was gevallen en alleen het houten omhulsel was overgebleven. Grootmoeder zag dat ik door een van de holle potloden heen keek, en legde haar hand op de mijne. Die hand met de losse, gerimpelde huid, zou zacht en vertrouwd aan moeten voelen, maar met verkrampde vingers trok ze het potlood uit mijn hand. Ik liet los, uiteraard, en daarna hebben we het nooit meer over de potloden gehad.

Whoa, super! Later meer
vandaag, jouw morgen

Die nacht kon ik de slaap niet vatten. De zomer liep op zijn eind, binnen een paar dagen moest ik mijn werk aan EMBRS afronden, en de luchtvochtigheid in Pennsylvania was niet te harden. Het was zo'n nacht waarop je alleen maar ligt te draaien en te woelen en algoritmes door je hoofd laat spoken. Het einde van de zomer betekende ook dat ik al snel terug naar Cambridge zou gaan, in elk geval voor een paar weken, om grootmoeders verjaardag te vieren, en dit keer had ik echt een cadeautje voor haar.

Louises berichtje dat de volgende ochtend binnenkwam was meer dan ik had durven dromen:

hoi! hele dag bij meng geweest. ze was heel verbaasd om het zwak uit te drukken. ze wil je grootmoeder iets toesturen en dat heeft ze aan mij gegeven. als ik terug ben in de states zal ik het je toesturen. over twee dagen ben ik er weer!

Ik voelde me opeens belachelijk dankbaar voor alles en iedereen – voor mijn grootouders, zoals altijd, voor EMBRS en professor Logan die dat mogelijk had gemaakt, en voor dit meisje, Louise, dat het resultaat van een jaar lang hard werken naar me toe zou sturen. Ik was zelfs dankbaar voor radical sharing. EMBRS zou Louise nooit op het spoor zijn gekomen als zij niet op haar eigen manier aan radical sharing had gedaan. Ik realiseerde me dat ik misschien wat opener moest zijn – het zou toch jammer zijn als datgene wat Meng aan mijn grootmoeder wilde geven kwijt zou raken in de post – en dus vroeg ik, tegen mijn aard in, of Louise me misschien persoonlijk wilde ontmoeten. Ik zei tegen haar dat mijn universiteit niet ver van Cherry Hill lag en dat ik haar fatsoenlijk wilde bedanken.

Oh yeah, klinkt goed! maar zou jij dan misschien naar NJ willen komen? ik heb een hekel aan autorijden en als ik een jetlag heb wordt het een puinhoop

Ik ging akkoord, en even later hadden we een afspraak gemaakt om elkaar in een ijssalon te ontmoeten.

En daarmee ben ik weer bij vandaag aangekomen. Het was niet moeilijk professor Logan zover te krijgen dat hij me zijn auto leende. Ik vertelde hem gewoon de waarheid: ik had mezelf als proefkonijn ingezet en dat had een match opgeleverd: een kans om mijn grootmoeder te herenigen met haar nicht die ze in geen jaren had gezien. De enige manier om van deze match realiteit te maken was naar New Jersey te gaan, maar hoe dan? Hij gooide zijn autosleutels zo ongeveer naar me toe.

‘Een reallife-ontmoeting, geïnitieerd door EMBRS!’ riep hij. ‘Natuurlijk moet je gaan!’

Tijdens de drie kwartier durende autorit was ik zo bang dat ik Logans auto zou mollen dat ik me niet kon voorbereiden op de ontmoeting met Louise. Pas toen ik de belachelijk grote parkeerplaatsen van het winkelcentrum zag, kon ik een beetje ontspannen. Louise had aangeboden me halverwege te ontmoeten te komen, maar dat had ik geweigerd, zij deed tenslotte mij een plezier.

lol je bent nog erger dan mijn ouders

Alleen op mijn slaapkamer had ik daar hardop om gelachen.

Toen ik de ijssalon binnenliep zat zij er al. Omdat zij de enige Aziatische was, kon het niet missen. Toen ze de deur open hoorde gaan, keek ze op van haar telefoon en brak er een brede lach door op haar gezicht. Ze stond op; ze was veel langer dan ik dacht, dat had me niet hoeven verbazen omdat ik wist dat ze in een volleybalteam speelde. Ze had halflang haar, korter dan op haar profielfoto. Ze droeg een turquoise sportbroekje en een t-shirt van een band waar ik nog nooit van had gehoord.

We hadden een goed gesprek. Een écht goed gesprek, en ik weet niet goed hoe dat kwam want normaal gesproken ben ik niet zo'n ster in conversatie. Maar zij maakte het makkelijk, ze was open en nieuwsgierig en lachte veel.

Om te beginnen wilde ze per se mijn ijsscoupe betalen.

‘Jij hebt dat hele stuk gereden,’ zei ze. Zelfs toen ik nog maar eens herhaalde dat zij degene was die mij een plezier deed negeerde ze me en stormde naar de bar waar de tiener die de kassa bemande vrolijk aan haar verzoek voldeed. Toen ik onder protest mijn gratis groenethee-ijs opat vertelde ze me dat ze een hekel had aan autorijden en er ook niks van kon.

‘Een wandelend stereotype, ik weet het,’ zei ze lachend. ‘Gelukkig gaat wandelen hier heel goed. In Cherry Hill zit op bijna elke straathoek een ijssalon.’

Maar ik was opgevoed door mijn grootvader, en dat betekende dat ik dit niet zomaar kon laten passeren, dus ik begon een beetje tegen te sputteren, wat zij kennelijk nogal grappig vond.

‘Oké, jij zou mij ook een plezier kunnen doen. Misschien.’

Maar toen ik haar vroeg wat dat zou kunnen zijn veranderde ze van onderwerp.

‘Vertel eens wat over jezelf,’ zei ze met stralende ogen. ‘Waar studeer je?’

‘Een kleine universiteit in de buurt van Philly.’ Zoals gewoonlijk deed ik daar wat vaag over, niet uit privacyoverwegingen dit keer, maar omdat de meeste mensen nog nooit van die universiteit hadden gehoord.

‘O.’ Nu werden haar ogen pas echt groot. Even dacht ik dat ze wist welke universiteit ik bedoelde, maar toen zei ze: ‘Swingstate.’

‘O. Ja.’

‘Ga je stemmen?’

Ik zei dat ik een formulier had ingestuurd maar dat ik geen idee had waar dat terecht was gekomen, waarop haar gezicht allerlei aandoenlijke uitdrukkingen aannam. Het was duidelijk dat ze in tweestrijd verkeerde: ze wilde niet opdringerig zijn, maar zoiets belangrijks kon ze blijkbaar ook niet zomaar voorbij laten gaan.

‘Als ik jou was zou ik dat even nagaan,’ zei ze ten slotte een beetje geforceerd luchtig.

Lachend beloofde ik haar dat ik dat zou doen. Toen vroeg ik haar waar zij studeerde.

‘Een kleine uni in New Jersey,’ zei ze met een knipoog. Ik lachte, waarmee ik verraadde dat ik wel doorhad dat ze op Princeton zat, een universiteit waar iedereen weleens van had gehoord. Grootmoeder zou haar wel mogen, dacht ik bij mezelf.

Ik vroeg wat ze studeerde. Ik wist het al: economie. Maar ze verraste me.

‘Ik denk erover om een andere master te doen. Ik dacht dat economie slim was en praktisch, en dat ik bankier of zoiets zou worden in New York. Maar vorig semester ben ik van gedachten veranderd.’

Toen ik vroeg wat ze nu wilde gaan doen sloeg ze dicht en liet haar blik door de ruimte dwalen.

‘Ik weet niet goed hoe ik dat uit moet leggen. Maar ik ben naar Shanghai gegaan om het op te starten.’

En dus vroeg ik haar wat ze in Shanghai deed. Misschien zat ik er iets te

veel bovenop, maar ik vond het spannend om haar echte leven te verken-
nen, die versie van haar die niet op internet stond.

‘Ik wilde...’ Ze maakte haar zin niet af. Opeens werd ze verlegen. ‘Trou-
wens, laat ik je eerst even dit geven, voordat ik het vergeet.’

Toen gaf ze me dat potlood. Het leek precies op de potloden die ik op
zolder had gevonden, het hout was pikzwart. De punt was niet scherp,
maar het grafiet glansde nog. Op de achterkant stond een feniks met uitge-
spreide vleugels.

Het was een elegant potlood, maar toch was ik teleurgesteld. Ik had ge-
noeg tact in huis om niet te vragen of dit alles was; of dit doodgewone pot-
lood echt het enige was wat Meng kon verzinnen om na zeventig jaar van
elkaar gescheiden te zijn geweest aan mijn grootmoeder te geven. In plaats
daarvan vroeg ik of er misschien nog een briefje bij was. Louise keek me
verbaasd aan en zei nee, alleen dit potlood.

Ik probeerde mijn teleurstelling te verbergen (ik ben sociaal gesproken
niet helemaal incompetent!), bedankte haar en veranderde van onder-
werp. Hoe had zij Meng eigenlijk leren kennen? Ze vertelde me dat ze
Meng had ontmoet bij een project dat oudere mensen in Shanghai die hun
levensverhaal wilden vertellen in contact bracht met mensen die die ver-
halen wilden optekenen en archiveren. Ik zei dat ik dat geweldig vond. Ze
geloofde kennelijk niet dat ik dat meende, ze bloosde een beetje en maakte
een afwerend gebaar, maar ik liet me niet van de wijs brengen.

Ik vertelde haar over EMBRS, dat ook was gebouwd om mensen middels
hun eigen verhalen met elkaar in contact te brengen, en dat ik haar op die
manier had gevonden.

‘O? Is het een datingapp of zo?’ vroeg ze, waarop ik zelf ook begon te blo-
zen. Ik probeerde uit te leggen dat het een nieuw soort zoekmachine was, een
heel goede, die meer verbindingen met social media legde dan andere. Een
zoekmachine die ooit onze levensverhalen zou opslaan en mensen met elkaar
in contact zou brengen die niet eens wisten dat ze naar elkaar op zoek waren.

‘O,’ zei ze. Ik wist in eerste instantie niet goed welke emotie daarachter
schuilging; scepsis, verbazing? Maar toen ging ze verder. ‘We hebben best
veel met elkaar gemeen, vind je niet?’

Als ik aan die woorden terugdenk krijg ik nog steeds zo'n raar, donzig gevoel. Ik wilde er niet te lang bij stil blijven staan en dus maakte ik nog maar wat grapjes over professor Logan, over zijn pitches en zijn kleffe productnamen en als ze daarom lachte voelde ik me heel, heel erg goed. Ik vroeg haar Meng voor me te beschrijven en daar nam ze even de tijd voor.

'Het is een enorm cliché om te zeggen dat ze wijs is, maar toch is dat het beste woord. En ze heeft een scherpe humor, ze maakt altijd van die venijnige opmerkingen over wat ze mijn "elitaire opleiding" noemt.' Ze lachte weemoedig en ik kreeg het gevoel dat New Jersey niet de plek was waar Louise op dat moment wilde zijn, hoe interessant ons gesprek ook mocht zijn. Ze vertelde dat ze Meng in een park had ontmoet en dat Mengs levensverhaal haar aan het denken had gezet. Zodra Louise over verhalen praatte, begonnen haar ogen te glanzen alsof ze in een droom verzeild was geraakt.

'Wil je daar misschien op afstuderen?' vroeg ik. 'Op het archiveren van levensverhalen?'

Ze keek me verbaasd aan, alsof ik haar een geheim had ontfutseld. 'Ja,' zei ze ten slotte. 'En dat is ook wat ik jou wilde vragen. Ik zou heel graag je grootmoeder interviewen. Denk je dat ze dat zou willen?'

'Om haar levensverhaal op te slaan?'

'Zoiets.' Ze lachte schaaachtig. 'Ach ja, ik weet nog niet precies wat ik wil. Misschien moet ik dat eerst even uitzoeken. Mag ik daarna nog een keer contact met je opnemen?'

'Natuurlijk.'

Ik schraapte het laatste restje ijs uit mijn coupe. Jammer dat het al op was. Niet dat het ijs van Cherry Hill zoveel lekkerder was dan ander ijs, maar omdat ik nog geen zin had om alweer weg te gaan. Ik had zin haar te vragen of we contact konden blijven houden, ook als ze niet verderging met die master. Misschien kon ik haar helpen met haar zoektocht? Ook als ze grootmoeder niet zou interviewen zou ze voor het schooljaar begon naar Boston kunnen komen om haar en grootvader te ontmoeten. Kortom, ik wilde haar vragen of we vrienden konden worden, maar eigenlijk weken onze levenspaden al uiteen.

Ik bedankte haar nogmaals voor het ijs en het potlood.

'Hou op,' zei ze lachend. 'Het stelt niets voor.'

We verlieten de ijssalon en bleven op de parkeerplaats nog een beetje treuzelen. Ik vroeg haar of ze een lift wilde. Ze zei dat ze ging lopen en wees naar de woonwijk aan de overkant waar enorme villa's stonden met dubbele garages. Ik kon niets anders doen dan haar nogmaals bedanken voor het ijsje.

Ze schoot weer in de lach en streek even met haar hand langs de binnenkant van mijn linkerpols.

'Dat zul je me nooit vergeven, hè?'

Sinds dat moment tintelt mijn pols.

Eenmaal weer op de campus bestudeerde ik het potlood nog eens goed, in de hoop een verborgen boodschap te ontdekken. Maar van welke kant ik het ding ook bekeek, het was en bleef een gewoon potlood. Een mooi potlood, dat wel. Ik werd er moe van, alsof een jaar lang zoeken zich in één keer ontladde. Misschien was het het allemaal toch niet waard geweest.

Grootvader zou zeggen dat ik het van de positieve kant moest bekijken, dat ik aan de reis zelf moest denken en niet aan de bestemming. Zonder deze zoektocht had ik nooit de kans gekregen om met professor Logan en EMBRS te werken, en zou ik zeker nooit zoveel hebben geleerd over hoe je veilige datapijplijnen kon bouwen. Én ik had iemand leren kennen, een aardig iemand, iemand die ik hoopte nog eens terug te zien. En, belangrijker nog, over een paar dagen ga ik naar huis, naar mijn grootouders, om een nieuw levensjaar in te luiden.

Dus misschien is het maar goed dat het zo onbestemd is geëindigd. Ergens was ik ook wel een beetje bang voor wat ik te weten zou komen over grootmoeder en over de kloof die er is ontstaan tussen haar en Meng. Dat ik zou ontdekken dat ze niet alleen maar die betrouwbare grootmoeder was die met me meeliep naar de bushalte als het sneeuwde in Boston, die me geduldig Chinees leerde ook al had ik er totaal geen zin in, en die me vasthield toen mijn vader wegging en keer op keer zei dat zij er voor me was en altijd zou zijn.

Het was dus niet een grote teleurstelling. Toch had ik op meer gehoopt dan een potlood.

HOOFDSTUK 2

Uit het ongesmolten potlood van Wong Yun

Op dit moment stromen mijn woorden door jouw aderen.

Vanochtend heb ik lang naar je foto gekeken. Het is meer dan zeventig jaar geleden dat we elkaar voor het laatst hebben gezien, en zestig jaar geleden dat we elkaars verhaal hebben leren kennen. Monica, mijn kleindochter, heeft je gevonden. Om eerlijk te zijn had ik niet gedacht dat het haar zou lukken. Misschien had ik dat zelfs wel gehoopt. Maar het is een slimme meid die computers haar wil kan opleggen. Ik weet dat we een verleden delen, maar ik weet ook dat jij en ik verschillende versies van dezelfde waarheid vertellen, en nu er weer een lijntje tussen ons loopt kan ik er niet langer omheen mezelf te verklaren.

Ik wil je om vergeving vragen, en ik hoop dat je begrijpt hoe ik de wereld waarin we zijn opgegroeid heb ervaren, de wereld van oorlog, verraad en potloden.

Op de foto die Monica me heeft gestuurd zie ik dat je nog even klein, of moet ik zeggen groot, bent als vroeger, je rug is gelukkig niet ingezakt zoals die van mij. Met bengelende benen op een bankje, het moderne Shanghai op de achtergrond, glanzende gebouwen langs de waterkant. Vast niet ver

van de plek waar we zijn opgegroeid. Wonderlijk dat jij op dezelfde plek bent gebleven terwijl ik de hele wereld over gestuiterd ben. Die dag toen je moeder en jij aankwamen had ik het niet voor mogelijk gehouden dat ik degene zou zijn die huis en haard zou verlaten en dat jij zou blijven wonen in de stad die je haatte.

De enige herinneringen die ik heb aan de tijd voordat je kwam zijn vaag en grauw. Zoals toen mijn vader naar de oorlog ging: alles in harde, donkere lijnen, de omtrek van zijn schouders toen hij moeder probeerde te omhelzen en zij zich afwendde, naar haar machines. De rokerige waas in de kamer van mijn grootmoeder, waar ik troost zocht maar alleen de zoete geur van haar tabak vond; en dan was er nog de potloodfabriek die groeide en bloeide onder moeders vaste hand. Haar witte schort onder de donkere vege, haar nagels altijd zwart.

Toen kwamen jij en je moeder bij ons, gehuld in fris groen, de eerste kleur die ik me kan herinneren en die ik prachtig vond. Jullie waren de meest betoverende mensen die ik ooit had gezien. We woonden in de Internationale Concessie van Shanghai, in 1937 de thuisbasis van buitenlanders en expats en enkele van de rijkste mensen van China. Ik wist wat schoonheid was, maar toch schrok ik ervan toen ik geconfronteerd werd met een glamoureuze vrouw die zoveel op mijn moeder leek. Jouw moeder was jonger dan de mijne, en zij was altijd de elegante van de twee. Ze droeg een hooggesloten *qipao* met gouddraad door de bloempatronen op de schouders en langs de split die haar lange benen accentueerde. Jij droeg een kleine versie daarvan, gemaakt van dezelfde stof. Ik keek verlangend naar je jurk, en naar je haar dat op dezelfde manier gestyled was als dat van je moeder, dik en volumineus, terwijl mijn haar lang en slap naar beneden hing. Jullie zagen eruit alsof jullie zo uit een spelletje mahjong met elite vrienden waren weggelopen, niet alsof jullie een oorlogsgebied waren ontvlucht in hartje winter.

Je keek me woedend aan. Ik neem aan dat ons onderkomen je tegenviel; je had verhalen gehoord over alle pracht van de stad, en nu was je ergens achter een potloodfabriek terechtgekomen. Ik wilde in moeders schort verdwijnen, maar zij duwde me naar voren en dwong me mezelf voor te stellen. Toen je je naam zei keek je me niet aan.

Die avond zaten we aan de keukentafel. Jij hield je eetstokjes heel elegant vast en stak de rijstkorrels een voor een in je mond.

‘Ik wil die,’ zei je toen ik een tofusoesje wilde pakken dat lag te glinsteren in een zoete sojasaus. Ah-shin, onze dienstbode, had er maar drie klaargemaakt omdat ze alleen had gerekend op mijn grootmoeder, mijn moeder en mij. Ik had nog nooit iets met iemand anders hoeven delen. Dat was de eerste keer dat je me recht in de ogen keek.

Ik pakte het soesje en legde het in mijn kom. Zonder mijn blik af te wenden zette ik mijn tanden erin en liet de zoete saus langs mijn kin naar beneden druipen. Met een klap legde jij je eetstokjes op de tafel.

‘Ik wil naar huis,’ zei je tegen je moeder. Er stonden ontegenzeggelijk tranen in je ogen.

‘Dat is geen optie,’ zei je moeder.

‘Geef de helft aan Meng,’ zei mijn moeder streng terwijl ze met haar stokje naar het halve soesje wees dat ik in mijn kom had laten liggen. Ik had er direct spijt van dat ik dat ding niet meteen helemaal in mijn mond had gestoken.

Zonder me te bedanken schrokte je de rest van je eten naar binnen.

Zo ging het jarenlang door, althans op onze leeftijd leek dat zo. We slopen om elkaar heen, jaloers tot op het bot. Ik wilde jouw sierlijkheid, die op tienjarige leeftijd al zichtbaar was, en jij wilde mijn stabiliteit, nog nooit in mijn leven had ik hoeven verhuizen. Ik kende Shanghai en zonder aarzelen noemde ik het mijn ‘thuis’. We gingen zozeer op in de oorlog die we tegen elkaar voerden dat we de oorlog die buiten woedde compleet negeerden. Overal om ons heen vielen bommen.

In Monica’s geschiedenisboeken staat dat die oorlog begon in 1941, met het bombardement op Pearl Harbor. Maar voor ons was die oorlog tien jaar eerder al begonnen, toen Japan Mantsjoerije binnenviel. Tegen de tijd dat jij naar Shanghai kwam, gingen de Japanners al zes jaar genadeloos tekeer in China. Gelukkig kregen wij, dankzij de Internationale Concessie van Shanghai, niet veel mee van al het geweld. Of de Japanners de Engelsen, Fransen en Amerikanen die in onze stad woonden niet boos wilden maken, of dat ze gewoon het moment afwachtten waarop ze onze stad kon-

den binnenvallen wisten we niet, maar een paar jaar lang leidden we een betrekkelijk normaal leven.

Je moeder stond erop dat we de deur uit gingen en genoten van de vrijheid die de Concessie ons bood; ze zei dat ze veel over Shanghai had gehoord en dat we haar de stad moesten laten zien. Sinds Japan de omliggende provincies had ingenomen nam mijn moeder me zelden ergens mee naartoe, maar in die eerste week gingen we naar het grootste warenhuis van de stad.

De verkopers dromden samen om jouw moeder, hielden paarden oorbellen voor haar oren, lappen zijde voor haar lichaam en smeekten haar een op maat gemaakte qipao te kopen. Ze lachte, en omdat ze het Shanghaiense dialect niet sprak weerde ze iedereen met bruuske handgebaartjes af. Ze bewonderde de Franse dophoedjes, de Schotse whisky's, de Duitse fotocamera's en de Amerikaanse lipsticks. Jij haatte de drukte en het fanatisme waarmee iedereen dingen kocht en verkocht, aangejaagd door de oorlog aan de andere kant van de rivier, wetend dat de Concessie elk moment ingenomen kon worden.

Je had een hekel aan het warenhuis, maar buiten vond je het nog erger. Nanking Road was de drukste winkelstraat van de Concessie. Overal riksja's, brommers en koelies met lange bamboe staken over hun schouder met aan de uiteinden grote manden met handelswaar, van levende kippen tot groenten, die allemaal plaats moesten maken voor vrachtwagens en auto's die rijke buitenlanders in hun zijden pakken naar hun villa's langs de rivier moesten brengen. Ik deed met veel bravoure net alsof ik gewend was aan deze chaos, maar jij klemde je aan je moeder vast. Verkopers schoven thee en taartjes onder onze neus; een kapper had je moeder al bijna in zijn stoel gedrukt om haar haar te knippen, maar mijn moeder wees hem in het Shanghaiense terecht.

Diezelfde dag gingen we ook nog naar de Bund, de promenade vol exotische gebouwen met zuilen, koepels, klokkentorens en muurschilderingen.

'Waarom staat dit hier allemaal?' vroeg je, een van de weinige dingen die je de hele dag zou zeggen.